

Nr 52

Utlåtande över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för bud- getåret 1968/69, m. m.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande i ett sammanhang

- 1) de likalydande motionerna I: 963 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 1222 av herr *Hedlund m. fl.*, utom såvitt de avser frågor rörande beskattningen,
- 2) de likalydande motionerna I: 964 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 1224 av herr *Wedén m. fl.*, utom såvitt de avser frågor rörande beskattningen,
- 3) de likalydande motionerna I: 965 av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* och II: 1221 av herr *Björkman m. fl.*, samt
- 4) de likalydande motionerna I: 966 av herr *Werner* och II: 1223 av herr *Hermansson m. fl.*

Såvitt de under 1) och 2) nämnda motionerna avser frågor rörande beskattningen har de hänvisats till bevillningutskottet, som i dessa delar behandlar dem i sitt betänkande nr 47.

Hemställan i de parvis likalydande motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224 överensstämmer helt. Förslaget innebär, såvitt nu är i fråga, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 skall besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära åtgärder i syfte att åstadkomma en stabil ekonomi, inriktad på att främja full sysselsättning och en förbättring av låginkomstgruppernas ställning, ekonomisk tillväxt och att hejda prisstegringarna, med utgångspunkt från vad som anförts i motionerna.

I motionerna I: 965 och II: 1221 hemställas att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

- 1) att Kungl. Maj:t i samband med utarbetandet av nästa års statsverksproposition måtte vidtaga åtgärder för att förhindra en sådan fortsatt ökning av statsutgifterna som icke står i relation till statsinkomsternas normala ökning; samt

- 2) att Kungl. Maj:t måtte med hänsyn till utvecklingen på längre sikt tillsätta en allmän parlamentarisk besparingsutredning med uppgift att möjliggöra ett rimligare skattetryck.

I motionerna I: 966 och II: 1223 hemställas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ge till känna vad i motionerna anförts angående den ekonomiska politikens aktuella mål och medel.

Motionerna

I motionerna riktas stark kritik mot den ekonomiska politikens utformning och framläggs ett flertal förslag i syfte att förbättra den samhälls-ekonomiska balansen. Motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224 ansluter sig i allt väsentligt till de vid riksdagens början väckta motionerna I: 656 och II: 836. Det uttalas att den jämfört med finansplanen något mindre optimistiska konjunkturbedömning som redovisades i sistnämnda motioner visat sig riktig. I fråga om den ekonomiska planeringen anförs att långtidsutredningens arbete nu synes få en inriktning som i vissa avseenden bättre överensstämmer med de önskemål som motionsledes tidigare framförts. Liksom i tidigare motioner framläggs förslag om att en nationalbudget i arbetskraftstermer skall upprättas. Vidare uttalas önskemål om en bättre anpassning av finanspolitiken efter konjunkturerna samt om en svensk insats för att främja en mera utbyggd västeuropeisk konjunkturpolitik. Tidigare förslag om anordnande av stabiliseringspolitiska konferenser och inrättande av ett ekonomisk-socialt råd samt utgivning av värdefasta obligationer i syfte att stimulera det enskilda sparandet framförs på nytt. Vidare rekommenderas att en parlamentarisk utredning tillsättes med uppgift att söka uppnå besparingar i statsverksamheten.

Förslag om en parlamentarisk besparingsutredning framläggs också i motionerna I: 965 och II: 1221, vari bl. a. uttalas att budgetperspektivet på längre sikt framstår som oroande och att den statliga utgiftsexpansionen med hänsyn till den redan nu hårda skattebördan måste komma under effektiv kontroll.

Även i motionerna I: 966 och II: 1223 riktas kritik mot den förda ekonomiska politiken. En förbättring av den internationella konjunkturen liksom en utveckling av handeln med de socialistiska staterna och utvecklingsländerna anges kunna bidra till att förbättra sysselsättningsläget. Vidare efterlyses mera konkreta planer för att i sysselsättningskapande syfte utveckla de statsägda företagen. Regeringens sysselsättningspolitik betecknas som otillfredsställande. Motionärerna begär också en lägre räntenivå, som skulle utgöra en väsentlig stimulans för företagets investeringar, och mera aktiva statliga åtgärder mot inflationen.

Utskottet

Flertalet av de förslag om den ekonomiska politikens inriktning och om olika institutionella anordningar i stabiliseringspolitiskt syfte som framförs i nu förevarande motioner har behandlats i utskottets utlåtande nr 43. Detta gäller bl. a. förslagen om anordnande av vad som tidigare kallats rundabordskonferenser och nu av motionärerna benämnes stabiliseringskonferen-

ser, om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd, om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning och om utgivande av värdefasta obligationslån i sparstimulerande syfte. Utskottet kan alltså beträffande dessa förslag hänvisa till vad som anförts i nyssnämnda utlåtande.

Vad angår den i motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 966 och II: 1223 framförda tanken på en sänkning av räntenivån, vill utskottet erinra om vad utskottet tidigare uttalat i anledning av liknande förslag (jfr senast BaU 1967: 8 och 42), nämligen att det bör ankomma på fullmäktige i riksbanken att bedöma tidpunkten för och innebörden av de beslut i räntepolitiskt avseende som med hänsyn till konjunkturutvecklingen kan visa sig motiverade. Genom sin granskning av riksbankens styrelse och förvaltning har riksdagen varje år möjlighet att i efterhand uttala sig om den förda diskontopolitiken.

I övrigt vill utskottet beträffande motionerna I: 966 och II: 1223 uttala, att utskottet inte finner skäl föreligga för riksdagen att i anslutning till vad där anförs göra något tillkännagivande för Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 965 och II: 1221 föreslås en hemställan till Kungl. Maj:t om åtgärder för att förhindra en utveckling av statsutgifterna »som icke står i relation till statsinkomsternas normala ökning». Utskottet utgår från att innebörden av förslaget är att statsutgifterna inte skall tillåtas öka snabbare än den ökning statsinkomsterna uppvisar vid en trendmässig ökning av bruttonationalprodukten. Även bortsett från svårigheten att fastställa en »normal» ökningstakt, inte minst med hänsyn till de olika faktorer av typen kommunalskattemedelstransaktioner, överskjutande och kvarstående skatter osv., som påverkar statsinkomsterna ett visst budgetår även vid given ökningstakt i bruttonationalprodukten, kan utskottet inte finna detta förslag övertygande. Det är enligt utskottets mening knappast möjligt att på det föreslagna sättet på förhand lägga fast statsutgifternas förändringar, främst på grund av att finanspolitiken bör vara så rörlig att den kan anpassas till konjunkturutvecklingen. Utskottet avstyrker alltså förslaget.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen avslår motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224, samtliga såvitt nu är i fråga;

B. att riksdagen avslår motionerna I: 966 och II: 1223;

C. att riksdagen avslår motionerna I: 965 och II: 1221.

Stockholm den 22 maj 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Palm (s), Åkerlund (h), Hilding (fp), Nils Theodor Larsson (cp), Lundin (s), Larfors (s) och Brundin (h);

från andra kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Hagnell (s), Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s) och Larsson i Umeå (fp).

 Reservationer

1. vid utskottets hemställan under A.

a) av herrar *Hilding* (fp), *Nils Theodor Larsson* (cp), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 2 med orden »Flertalet av de» och slutar på s. 3 med orden »den förda diskontopolitiken» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Utskottet kan i allt väsentligt instämma i den kritik som i motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224 framförs mot den förda ekonomiska politiken och ansluta sig till det stabiliseringsprogram som där framläggs. Viktiga punkter i ett sådant program — till vilka utskottet dock här tar ställning endast såvitt de icke avser frågor rörande beskattningen — är följande:

1. Budgetplaneringen bör göras fastare och utbyggas med ett längre perspektiv framåt. Hänsyn måste självklart tas till reformernas angelägenhetsgrad och kostnader samt det finansiella och samhällsekonomiska »utrymmet» under olika år.

2. En översiktlig nationalbudget bör uppgöras som innefattar en bedömning av framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft, i syfte att underlätta en effektiv användning av de samhällsekonomiska resurserna samt tjäna som vägledning för åtgärder i syfte att utan tvång anpassa tillgången på olika utbildad arbetskraft till efterfrågan.

3. En översyn av statsutgifterna bör göras med jämna mellanrum, i syfte att främja kostnadsbesparingar och effektivitet. En sådan översyn bör nu igångsättas genom en parlamentarisk beredning.

4. Den statliga finanspolitiken bör bättre än som skett under senare år och mera än regeringen föreslagit i den i år framlagda budgeten anpassas efter konjunkturerna. Därigenom samt medelst åtgärder som främjar en svensk produktionsökning och export bör de arbetmarknadspolitiska åtgärderna kompletteras så att tryggheten för sysselsättning och inkomst ökas.

5. Regeringen bör på det internationella planet och särskilt inom organisationer, där västeuropeiska industristater medverkar, främja en ekono-

misk expansion i den industriella världen. Sverige bör eftersträva en mera utbyggd västeuropeisk konjunkturpolitik för att främja en sådan utveckling med bevarad stabilitet och hög sysselsättning. I detta syfte bör man bl. a. verka för att rådande konjunkturavmattning motarbetas genom en sänkning av räntenivån.

6. En allmän skattereform som gör skattesystemet rationellare bör genomföras till gagn för alla folkgrupper eftersom produktionens utveckling därigenom främjas.

7. Det enskilda sparandet bör uppmuntras genom lämpliga skattepolitiska åtgärder och utgivning av värdefasta obligationer.

8. Krafttag kräves för att begränsa inflationen så att denna hålles nere på en väsentligt lägre nivå än under de senaste två årtiondena. Samråd bör på statligt initiativ äga rum mellan företrädare för regering och riksdag, arbetsmarknadens organisationer, olika delar av näringslivet, konsumentrepresentanter samt fristående ekonomisk expertis. Därigenom ernås gynnsammare förutsättningar för en samordning, som skapar trygghet för att en allmän kostnadsuppressning undviks och samtidigt största möjliga reella inkomstförbättring tryggas. Genom sådana stabiliseringskonferenser kan medborgarnas förtroende för statsmakternas vilja och förmåga att med kraft arbeta för penningvärdets försvar stärkas och även förutsättningarna förbättras för kamp mot inflationen.

9. Ett ekonomisk-socialt råd med företrädare för statsmakterna, olika organisationer samt oberoende expertis bör inrättas, i syfte att åstadkomma en bättre belysning av samhällsproblemens verkliga läge och att förbereda de ovan berörda stabiliseringskonferenserna.

10. Konkurrensens värde för rationalisering, effektivitet, sänkta kostnader och varornas anpassning efter konsumenternas behov bör konsekvent tillvaratas. Pris- och kartellnämnden bör ges tillräckliga resurser för sin viktiga prisövervakande verksamhet, som bör utövas så att konkurrensen stimuleras. Marknadshushållningen bör även i övrigt främjas, bl. a. genom en steg för steg genomförd avveckling av hyresregleringen allteftersom sådana förutsättningar kan skapas för att en socialt betryggande utveckling uppnås. Kreditmarknaden bör organiseras med konkurrens på lika villkor som allmän riktpunkt för att främja en god ekonomisk utveckling.»

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»A. att riksdagen i anledning av motionerna I: 963 och II: 1222 samt I: 964 och II: 1224, samtliga såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om åtgärder och reformförslag på den ekonomiska politikens område i enlighet med vad utskottet ovan anfört;»

b) av herrar Åkerlund (h), Brundin (h) och Regnéll (h), vilka ansett att under a) nämnda avsnitt i utskottets yttrande bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Flertalet av de — — — (= utskottet) — — — i sparstimulerande syfte. Utskottet hänvisar beträffande dessa förslag till vad som anförts i reservationen 1) till utskottets utlåtande nr 43.»

2. vid utskottets hemställan under C.

av herrar Åkerlund (h), Brundin (h) och Regnéll (h), vilka ansett

dels att det stycke på s. 3 i utskottets yttrande som börjar med orden »I motionerna I: 965 och II: 1221» och slutar med orden »avstyrker alltså förslaget» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»I motionerna I: 965 och II: 1221 framläggs förslag om att åtgärder skall vidtas för att förhindra en sådan fortsatt ökning av statsutgifterna som inte står i relation till statsinkomsternas normala ökning. Utskottet delar motionärernas bedömning att det statliga budgetperspektivet på längre sikt framstår som oroande. Ett förverkligande av motionärernas förslag skulle enligt utskottets mening vara väl ägnat att skapa förutsättningar för en bättre anpassning av de statliga utgiftsanspråken till samhällsekonominns reala resurser. Från konjunkturpolitisk synpunkt skulle den förordade restriktionen för statsutgifternas ökning medföra en stabiliserande effekt. Även det i samma motioner framförda förslaget om att en parlamentarisk besparingsutredning skall tillsättas med uppgift att möjliggöra ett rimligare skattetryck finner utskottet väl grundat.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»C. att riksdagen med bifall till motionerna I: 965 och II: 1221 hos Kungl. Maj:t hemställer om dels åtgärder för att begränsa statsutgifterna, dels tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning, allt i enlighet med vad utskottet ovan anför.»

Särskilt yttrande

av herrar Åkerlund (h), Brundin (h) och Regnéll (h), vilka anför:

Det ekonomiska läget i vårt land kännetecknas för närvarande å ena sidan av inflationstendenser och å andra sidan av brist på sysselsättning, otillräcklig lönsamhet i många företag, stagnation i industriinvesteringarna, försämrade statsfinanser och en otillfredsställande bostadsmarknad. Högerpartiet har på en mångfald olika sätt i riksdagen och i den offentliga debatten kritiserat den förda ekonomiska politiken med dess övertro på statens förmåga att med lyckligt resultat detaljreglera den ekonomiska verksamheten. Högerpartiet har också vänt sig mot strävandena att vidga den offentliga sektorn i socialiserande syfte och mot det därmed följande allt hårdare skattetrycket.

Läget kräver nu en ekonomisk politik som mera förlitar sig till marknadshushållningens egna självläkande krafter. Nya metoder präglade av en annan grundsyn på samspelet mellan den ekonomiska politikens olika hjälpmedel erfordras för att ge stabilitet åt ekonomin och ett framåtskridande som ger nyttig sysselsättning åt landets arbetskrafts- och kapitalltillgångar.

Ett samlat program för framsteg och stabilitet måste spänna över hela fältet av den ekonomiska politiken. Det program som vi vill förordna kan i huvudsak sammanfattas i följande punkter:

1. Den långsiktiga planeringen av den offentliga sektorn utredes och förbättras. Planerade större reformer angelägenhetsgraderas med hänsynstagande till finansiella och samhällsekonomiska resurser. Fleråriga översiktsbudgeter upprättas.

2. En översiktlig nationalbudget som innefattar bedömning av framtida tillgång och efterfrågan på arbetskraft uppgöres i syfte att främja full sysselsättning.

3. En parlamentarisk utredning tillsättes för förnyad översyn av statsutgifterna. Den statliga administrationen rationaliseras och effektiviseras.

4. Möjligheterna att i ökad omfattning avgiftsfinansiera vissa offentliga tjänster utreds med beaktande av de sociala konsekvenserna.

5. Hyrespolitiken och bostadsbyggandet inordnas successivt i den fria marknadens system i syfte att bättre anpassa bostadskostnaderna till människornas betalningsförmåga.

6. Åtgärder vidtas för att förbättra näringslivets självfinansiering i syfte att stimulera investeringarna och uppmuntra industriell forskning och industriellt utvecklingsarbete.

7. Det frivilliga enskilda sparandet främjas genom premierande åtgärder på skatteområdet. Ett värdefast statligt obligationslån utges.

8. Den statliga finanspolitikens verkningar utreds med tanke på behovet av anpassning till konjunkturerna.

9. Samråd etableras på statligt initiativ mellan arbetsmarknadens parter, vissa andra organisationer samt företrädare för regering, riksdag och ekonomisk expertis i syfte att skapa gynnsammare betingelser för samhällsekonomisk balans och stabilitet i ekonomin. Dylika stabiliseringskonferenser kan stärka medborgarnas förtroende för statsmakternas vilja och förmåga att bekämpa inflationen och bevara penningvärdet under bibehållen frihet på arbetsmarknaden.

10. En tidsplan för en omfattande skattereform fastlägges och en successiv sänkning av progressionen i den direkta statsskatten inleds utan dröjsmål. Under förutsättning att budgetmässigt utrymme kan skapas kompletteras barnbidragen med barnavdrag och avvecklas vissa indirekta skatter. Åtgärder vidtas för att anpassa statsutgifternas stegringstakt till statens och samhällsekonomins resurser på sådant sätt att skattetrycket på längre sikt kan varaktigt lättas.